

uthulning av yttringsfriheten som finner sted gjennom prisloven. Det er merkelig hva folk kan finne seg i bare de vennenes til det litt etter litt.

At det finnes folk som går inn for tvangsdirigering må ingen være blinde for. Utskrivningen av flere tusen unge menn til tvangsarbeid i skogen for noen år siden er et tragisk eksempel på at slike folk har muligheter for å realisere sine planer. Arbeidsdirektoratets lovforslag om direkte tvangsdirigering av arbeidskraft er et annet eksempel på at tvangsdirigeringen har sine tilhengere og de aller fleste har vel truffet på folk som ikke er avvisende over tanken om tvangsdirigering av arbeidskraft. At tilhengerne av tvangsdirigeringen ikke finner det hensiktsmessig å gå inn for sine ideer offentlig er en annen sak.

Det er ikke tvil om at et overvelende flertall av det norske folk er motstandere av tvangsdirigering av arbeidskraft i dag, men faren for at den utvikling vi nå er inne i kan føre til tvangsdirigering av arbeidskraft vil nok bli vurdert forskjellig. Selv om noen måtte mene at det ikke er overvelende sannsynlig at prisloven kan medvirke til en slik utvikling, burde muligheten for en slik tragisk utvikling veie tungt, når regjeringen og Stortinget skal ta standpunkt til prisloven.

MORGENPOSTEN

Det er blitt brukt meget sterke uttrykk om det lovforslag flertallet i Pris- og rasjonaliseringskomiteen framla for kort tid siden. Det hevdes f. eks. at en slik lov vil føre til diktatur. Noen vil kanskje kalle påstanden usaklig og slå seg til ro med det, men det er all grunn til å se nærmere på spørsmålet. I det følgende skal lovforslagets konsekvenser for yttringsfriheten og retten til valg av yrke og arbeidsplass drøftes.

Lovforslaget inneholder bestemmelser om en rekke inngrep overfor næringslivet, f. eks. maksimalprisfastsettelse, utbyttebegrensning, intern kontroll av den enkelte bedrift, og beslagleggelse av bedrifter. Om et inngrep skal eller kan foretas vil i stor grad bero på myndighetenes skjønn, og heri ligger også muligheten for overgrep fra myndighetenes side. Om slike overgrep vil finne sted vil i høy grad bero på karakteregenskapene til de personer som representerer reguleringsmyndighetene. Mange næringsdrivendes økonomiske stilling vil bli fullstendig avhengig av myndighetenes skjønn. Det kan f. eks. bli fastsatt maksimalpriser som på kortere eller lengere sikt ruinerer en bedrift.

Det er klart at mange personer under slike forhold vil frykte overgrep fra myndighetenes side. Hvis et overgrep allerede har funnet sted, vil denne frykt kunne føre til at den næringsdrivende faktisk ikke våger å angripe myndighetene av denne grunn, fordi disse gjennom nye inngrep kan ruinere den næringsdrivende. Men selv om det overhode ikke foregår noe overgrep fra myndighetenes side, vil vissheten om at sli-

ke overgrep lett kan realiseres, redusere den enkeltes lyst til å kritisere myndighetene betydelig. Loven fører med andre ord til en reell innskrenkning av yttringsfriheten for en stor del av vårt folk. Om dette forhold heter det bl. a. i mindretallets innstilling:

«Likenså farlige som skadevirkningene av en gjennom-

med en etter deres mening uriktig avgjørelse truffet av en eller annen høyere eller lavere funksjonær i et departement eller et direktorat, enn å forfølge saken videre fordi de frykter den konsekvens i framtiden at de blir lite velsett på vedkommende hold og på den måten reduserer sine sjanser ved neste korsvei.»

Innskrenkning av yttrings-

Morgenpostens kronikk 8. april 1952

PRISLOVEN OG DEN PERSONLIGE FRIHET

Av cand. oecon. Rolf Pedersen

ført statlig tvangsdirigering ville bli på det rent økonomiske område likeså farlig ville de bli også utenfor dette feltet. Utfallet av de avgjørelser som de her henhørende offentlige myndigheter treffer som ledd i vidtgående reguleringstiltak, vil for den enkelte samfunnsborger ofte være ensbetydende med hans være eller ikke være. Den enkelte kommer derved i et betenkelig avhengighetsforhold til vedkommende departementer og direktorater og disses funksjonærer. Dette leder til en maktstilling for den utøvende makt som vanskelig vil kunne unngå å få farlige konsekvenser for yttringsfriheten. Det kan allerede i dag gis tallrike eksempler på at næringsdrivende heller avfinner seg

friheten p.g.a. overgrep eller frykt for overgrep vil selvsagt ikke være begrenset til det rent økonomiske, idet myndighetene gjennom sine inngrep også kan ramme politiske motstandere. Lovforslaget vil altså hvis det blir vedtatt i høy grad gjøre Grunnlovens bestemmelser om yttringsfrihet illusoriske på samme måte som den nåværende midlertidige lovgivning. Komiteens flertall synes tydeligvis ikke at det foreligger noen fare for yttringsfriheten, det heter bl. a. i Innstillingen:

«Påstanden om at det frie ord og den frie kritikk er uforenlig med tvangsdirigert planøkonomi er like så grunnløs som påstanden om at en slik økonomi forutsetter diktatur. Yttringsfriheten er for-

ankret i den norske grunnloven, og den går også inn under den internasjonale erklæring om menneskerettighetene som ble vedtatt av F.N. i 1948 med tilslutning også fra vårt land. Flertallet er ikke mindre interessert i å verne om den retten enn mindretallet eller andre som angriper reguleringspolitikken. En kan imidlertid ikke se at det her i Norge fra statens side er gjort noe innhogg overfor yttringsfriheten. Motstanderne av reguleringspolitikken har da også nyttet retten til fri kritikk i fulleste utstrekning.»

Det er forstemmende å se et komitéflertall som tar sentrale problemer så lite alvorlig. Istedenfor en alvorlig drøftelse som kunne veilede regjeringen og Stortinget, henfaller de til polemisk og overfladisk prat.

Også Grunnlovens bestemmelser i § 105 om full erstatning ved tvungen avståelse, er i høy grad gjort illusoriske gjennom maksimalprisfastsettelsene. Slik bestemmelse her praktiseres vil maksimalprisene som myndighetene fastsetter i stor utstrekning være avgjørende for størrelsen av den erstatning må yte når et eller annet eksproprieres.

Den personlige frihet kan på litt lengere sikt rammes ytterligere gjennom realiseringen av en slik reguleringslov. Riktignok inneholder ikke loven noen bestemmelse om tvangsdirigering av arbeidskraft og fastsettelse av arbeidslønninger; men loven kan etter hvert skape et miljø som blir mindre motstandsdyktig overfor folk som går inn for tvangsdirigering av arbeidskraft, ikke minst p.g.a. den

Forts. side 7